

- М.-Луганськ: Ін-т худ.образования РАО; Луганский гос.пед.ун-т им. Т.Шевченко, 2000. – С. 71-78.
4. Пкечко Л.П. Основные характеристики эстетико-педагогической среды школы, урока, класса // Эстетическая среда и развитие культуры личности (в школе и педвузе): Меж вуз.сб.научн.тр. – М.-Луганськ: Ін-т худ.образования РАО; Луганский гос.пед.ун-т им. Т.Шевченко, 2000. – С. 58-71.
 5. Тюрікова О.М. Шляхи вдосконалення культуротворчого середовища сучасної школи // Наука і освіта. – 2007. – № 1-2. – С. 190-194.

УДК 378.14

І.В. Цепова

УДОСКОНАЛЕННЯ ВМІНЬ АНАЛІЗУ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У статті розглядаються шляхи удосконалення методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі проходження педагогічної практики.

The article deals with the different ways of the methodical competence of the future primary school teachers in the course of the pedagogy practical experience.

Постановка проблеми. Вхідження національної вищої школи до європейського науково-освітнього простору є складним та багатограним завданням, що потребує, зокрема компетентнісного підходу, який набуває все більшої популярності як нове розуміння сутності освітнього процесу, його цільових настанов.

Аналіз наукових праць, у яких розглядається проблема компетентнісно-орієнтованого підходу до професійної підготовки майбутнього вчителя (О.Бігич, О.Біда, С.Бондар, Т.Браже, М.Забрудський, А.Маркова, М.Розов, Т.Сорокіна, В.Стрельніков, С.Татарніцева, А.Хуторської, О.Ярошенко, К.Яцишин та ін.) дозволив уявити робочу модель професійної компетентності, яка переконливо доводить, що її центральною складовою є методична компетентність майбутніх фахівців.

Процес формування методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу складається з: а) набуття студентами теоретичних методичних знань; б) оволодіння майбутніми вчителями процедурними методичними вміннями на практичних заняттях; в) оволодіння студентами методичними навичками протягом педагогічної практики.

Педагогічна практика займає особливе місце серед організаційних форм практичної підготовки студентів як спосіб вивчення навчально-виховного процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів. Дидактичною метою педагогічної практики є формування у студентів професійно-методичних умінь; закріплення, узагальнення й систематизація професійних знань шляхом їх застосування в реальній дійсності; розширення й поглиблення професійних знань студентів завдяки вивченню досвіду роботи фахівців у відповідній предметній галузі.

Педагогічна практика з методики викладання української мови в початковій школі, що спрямована на забезпечення студентів комплексом методичних знань, умінь і навичок здійснювати всі види навчально-виховної роботи вчителя з названих предметів, здійснюється у два етапи: на четвертому й на п'ятому курсах факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди під час вивчення навчальної дисципліни “Методика викладання української (рідної) мови в початковій школі”.

Метою педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи є оволодіння студентами вміннями здійснювати всі аспекти (навчальний, пізнавальний, виховний, розвивальний) мовної освіти молодших школярів у класній та позакласній роботах, а також здійснювати наукове її (освіти) дослідження; поглиблення методичних знань й удосконалення методичних навичок студентів щодо здійснення мовної освіти молодших школярів на уроках та позакласних заходах з української мови; формування у студентів потреби в постійних самовдосконаленні й самоосвіті.

Одним з аспектів розвитку методичної компетентності студентів у процесі проходження педагогічної практики є формування та вдосконалення в майбутніх учителів умінь самоаналізу форм своєї основної діяльності на уроці, а також аналізу відвіданих уроків учителів з метою вивчення досвіду роботи і більш вдумливого ставлення до власної праці.

Педагогічний аналіз уроків є предметом дослідження багатьох сучасних науковців і вчителів-практиків (Ю. Бабанський, Б.Єсіпов, А.Зимульдінова, Ю.Конаржевський, А.Кузьмінський, В.Омелянєнко, М.Махмутов, М.Наумчук, О.Савченко та інші). Усі вони зазначають, що аналіз уроку дає можливість учителю глибше вивчати ті чи інші позитивні або негативні явища педагогічного процесу і з'ясувати їхні причини; що вміння здійснювати аналіз та самоаналіз уроків – обов'язковий і невід'ємний елемент методичної компетентності майбутнього вчителя.

Мета статті полягає в характеристиці різних видів педагогічного аналізу уроків і розкритті методики навчання студентів аналізу уроків української мови у процесі проходження активної педагогічної практики в початковій школі.

Вклад основного матеріалу. Як зазначав В.Сухомлинський, від високого наукового рівня аналізу уроків залежить дуже багато: інтелектуальне багатство життя педагогічного і учнівського колективів, методична майстерність учителів, багатогранність інтересів вихованців [6: 576].

Під педагогічним аналізом науковцями розуміється функція управління школою, яка спрямована на вивчення стану, тенденцій розвитку, на об'єктивну оцінку результатів педагогічного процесу і вироблення на цій основі рекомендацій по впорядкуванню системи або переведення її у вищий якісний стан [1; 2; 3; 4; 5].

У практиці роботи методистів і вчителів початкової школи виділяють кілька типів аналізу уроків (дидактичний, психологічний, виховний, методичний, організаційний) та їх видів (повний, короткий, комплексний, аспектний) [3].

Існують два підходи до аналізу уроку – *поелементний* і *системний*. *Поелементний* передбачає розчленування уроку на окремі складові за різними напрямками та оцінку їх якості відповідно до мети та вимог методики. *Системний* аналіз передбачає розгляд уроку як певної педагогічної цілісності, в якій розв'язуються психолого-дидактичні і методичні завдання. З точки зору О.Савченко, найбільш оптимальним є поєднання обох форм [5: 270 – 271].

М.М.Махмутов називає три основних види аналізу уроку: *повний, короткий, аспектний*.

Повний аналіз містить у собі: а) аналіз постановки мети та організації дій учнів щодо прийняття мети; б) аналіз етапів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів; в) аналіз діяльності вчителя й учнів на уроці; г) аналіз організаційного аспекту: обстановки, обладнання, виконання санітарно-гігієнічного режиму, культури запису на дошці, раціональність використання часу; г) результати уроку (висновки і пропозиції).

Короткий аналіз проводиться з метою загальної оцінки якості, науково-методичного рівня заняття. Аналіз відображає основні дидактичні категорії (чи досягнена мета, чи розв'язані поставлені завдання).

Аспектний аналіз проводиться з метою розгляду якоїсь складової уроку для виявлення недоліків або встановлення ефективності певних прийомів діяльності вчителя [4: 348 – 349].

Комплексний аналіз проводиться з метою широкого розгляду певного методичного питання, що виходить за межі уроку. Він складається з кількох видів аналітичної роботи, які в комплексі допомагають побачити повну картину проблеми.

Самоаналіз уроку пов'язаний з усвідомленням учителем власної праці. Тому методика самоаналізу уроку у своїй основі не відрізняється від аналізу уроку методистом або студентами, але має власну специфіку, що пов'язана із суб'єктом аналізу – учителем або практикантом.

Ураховуючи складність процесу оволодіння студентами методикою різних видів аналізів уроків, система організації педагогічної практики передбачає можливість створення передумов для їхнього послідовного розвитку. Для цього практиканти отримують на установчій конференції так званій “методичний портфель”, який містить перелік конкретних завдань з анкетами для студентів, учителів початкових класів і молодших школярів, опорними схемами різних видів аналізів уроків учителів початкових класів, пам'ятками про послідовність підготовки до проведення залікових уроків і схемами їхнього самоаналізу.

Наведемо приклади конкретних завдань, які отримують студенти IV-V курсів факультету початкового навчання ХНПУ імені Г.С.Сковороди для проходження активної педагогічної практики у школі.

Завдання 1. Відвідати уроки з української (рідної) мови, зробити аспектний аналіз їх науково-методичного рівня.

Схема аспектного аналізу науково-методичного рівня уроку української (рідної) мови:

1. Науковість викладання мовного матеріалу:

- дотримання (недотримання) послідовності у викладі матеріалу;
- достовірність, науковість фактичного матеріалу: знання вчителем сутності мовного явища, дотримання сучасних поглядів мовознавців на тему, що вивчається на уроці;
- правильність уживання термінології, пов'язаної з поняттями “звук”, “буква”, “речення” тощо;
- розкриття взаємозв'язків понять.

2. Методичний аспект:

- методи, що використовувалися вчителем на уроці: евристичний, проблемний, частково-проблемний, пояснювально-ілюстративний, репродуктивний тощо;
- прийоми роботи, які використовувалися на уроці: евристична бесіда, спостереження за мовним матеріалом, створення проблемної ситуації, граматичний розбір тощо;
- уміння точно, правильно і послідовно ставити запитання на уроці;
- уміння забезпечити навчальний процес дидактичним матеріалом та наочними посібниками, що відповідають обраним методам і прийомам роботи.

Завдання 2. Відвідати уроки читання, зробити комплексний аналіз формування повноцінної навички читання в молодших школярів.

План комплексного аналізу формування повноцінної навички:

1. Анкетування учнів, техніка читання яких буде аналізуватися.

- Які книжки ти прочитав(ла) за останні два місяці?
- Які книжки ти прочитав(ла) разом із батьками?
- Скільки книжок тобі подарували за останні три роки? Чи прочитав(ла) ти їх?
- Хто твій улюблений письменник?
- Ти читаєш: щодня; через день; 1 – 2 години; 30 хвилин у день; менш, ніж 30 хвилин у день.

Обробка даних анкети показує: а) рівень пропаганди книжок; б) ставлення членів сім'ї до читання та книжок; в) начитаність учнів; г) роботу батьків із формування техніки читання.

2. Ознайомлення з читацькими формулярами учнів у шкільній бібліотеці:

- що читають учні;
- кількість прочитаних книжок за певний термін часу.

3. Перевірка рівня сформованості навички читання учнів класу:

- з'ясування способів читання;
- перевірка темпу (швидкості) читання;
- визначення рівня правильності читання;
- визначення рівня усвідомленості прочитаного;
- визначення рівня виразності читання.

За результатами замірів заповнюється таблиця.

Рівень сформованості навички читання учнів _____ класу

Прізвище учнів	Спосіб читання			Темп чит.	Правильність читання		Свідом. читання		Вираз чит.
	по склад.	словами + склад.	цілими словам		кільк. помил.	види помилок	відп. на запитання	переклад	

Завдання 3. Підготувати і провести залікові уроки з української мови і читання відповідно до плану педагогічної практики. Зробити самоаналіз уроків.

Схема самоаналізу уроку

1. Характеристика мети уроку з опорою на характеристику класу:

- загальна підготовленість учнів класу до роботи на уроці;
- загальна характеристика типу спілкування між учнями; стан мовленнєвого розвитку дітей;
- навчальна, виховна та розвивальна мета уроку, розроблена з урахуванням мовленнєвого розвитку та підготовленості учнів даного класу.

2. Характеристика задуму уроку:

- характеристика змісту навчального матеріалу з мови (читання), який повинен бути засвоєний: матеріал, який потребує допомоги вчителя; матеріал, який учні можуть засвоїти самостійно; матеріал, який необхідно повторити перед вивченням нової теми;
- характеристика методів навчання і форм організації пізнавальної діяльності, які планувалося використати на уроці.

3. Характеристика побудови уроку, який був проведений, виходячи із його задуму:

- характеристика етапів уроку, на яких опрацьовувався матеріал з мови (читання);
- методи, прийоми роботи, завдання, які позитивно (негативно) вплинули на хід уроку, на його результативність;
- досягнення мети уроку, аналіз причин, які не дали реалізувати повністю мету уроку;
- відповідність мовлення вчителя та учнів літературним нормам, робота вчителя над удосконаленням культури мовлення учнів.

Висновки. Отже, однією з обов'язкових і важливих складових методичної майстерності вчителя початкових класів є вміння виконувати як аналіз відвіданих уроків, так і самоаналіз проведених уроків.

Спостереження за роботою студентів протягом проходження ними педагогічної практики, анкетування майбутніх учителів дозволяє стверджувати, що постійне вправління

студентів у різних видах аналізу уроків української мови дає можливість їм приділяти більше уваги тим чи іншим позитивним або негативним явищам педагогічного процесу і з'ясувати їхні причини.

Оволодіння вміннями аналізувати уроки дозволяє студентам бачити всі його складові етапи, глибоко, а не формально (“подобається – не подобається”, “добре – погано”) аналізувати власну роботу та роботу своїх однокурсників, активно брати участь в обговоренні пробних та залікових уроків, у творчому процесі навчання дітей.

Аналізи уроків за поданими планами і схемами дають змогу студентам досягти системності у вивченні змісту і протікання процесу навчання на уроках.

Перспективами подальшої роботи є збагачення комплекту “методичного портфеля” новими схемами і планами різних видів аналізів уроків, апробація і вдосконалення цього комплекту та поширення його у вищих навчальних закладах, що готують майбутніх учителів початкових класів. Наступними науковими розвідками буде складання тестових завдань щодо перевірки вміння якісно робити аналіз уроків української мови і читання та розроблених учителями початкових класів і студентами-практикантами планів-конспектів цих уроків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабанский Ю.К. Анализ эффективности современного урока // Народное образование. – 1979. – № 9. – С. 4 – 12.
2. Есипов Б.П. Типовая схема анализа урока // Методические записки МГПИ имени А.С.Бубнова. – М., 1998. – С. 238 – 245.
3. Конаржевский Ю.А. Анализ урока. – М., 2000. – 336с.
4. Махмутов М.М. Современный урок. – М., 1985. – 244с.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К., 2002. – 368с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – Т.5. – К., 1977. – 589.

УДК 37.014.542

Г.І. Шатковська

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ФІЗИКИ І ХІМІЇ У ВНЗ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ ЗА МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЮ ТЕХНОЛОГІЄЮ

Стаття присвячена створенню інноваційного навчального середовища з реалізації інтегративного підходу до навчання фізики і хімії за модульно-рейтинговою технологією.

The article describes creation of innovative education environment. In particular, it represents realization of integrative approach to physics and chemistry study in accordance with modular-rating technology.

Сучасний етап розвитку вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації характеризується інтенсивним пошуком нового в теорії та практиці. Цей процес зумовлений низкою суперечностей, головна з яких – невідповідність традиційних форм і методів навчання та виховання новим тенденціям розвитку системи освіти, соціально-економічним умовам розвитку суспільства, які спричинили виникнення об'єктивних інноваційних процесів у освітянській галузі.

Для реалізації розвитку інноваційних процесів та завдань, що постали на сучасному етапі розбудови державної системи освіти в умовах відтворення і зміцнення інтелектуального потенціалу України, інтеграції у світовий освітній простір, необхідне посилення ролі теоретичних знань у професійній підготовці студентів, що потребує перегляду